

Наодите од материјалната култура на средновековен Прилеп се многубројни и го вбројуваат градот во еден од најзначајните средновековни центри.

Во Акрополата се наоѓал и дворецот на кралевите Волкашин и Марко.

Пишува: Милева ЛАЗОВА

ГОРНИОТ ДЕЛ ОД ТВРДИНАТА

Северозападно од градот Прилеп, на северниот дел над Варош, се издигнува месноста Маркови Кули, еден од најживописните средновековни градови - тврдини во Македонија, најтранспарентна средновековна оставштина, на кои им се восхитува секој добронамерник доаѓајќи кон градот. По смртта на кралот Марко, во 1395 година, оваа населба била заземена од османлиската стража, поради што животот во неа згаснал во целост. Жителите на некогашната населба свое засолниште побарале во блиската околина. Така, во подножјето на Маркови Кули, се развила населба со разретчена структура, поделена во неколку маала, во кои секое

Маркови Кули. Најстарите остатоци на тврдинските, бедемски ѕидови се на местото таканаречено Чардак, а тука се и почетоците (во X век) на утврдувањето на Маркови Кули. Во текот на вековите, тврдината се проширивала и се граделе останатите нејзини појаси за во XIII век да го добие денешниот изглед со трите одбранбени појаси. Меѓутоа, животот и формирањето на населби на Маркови Кули и на подградието и на Варош не потекнува од средниот век. Тие остатоци можеме да ги следиме од неолитскиот преку античкиот и средновековниот период па сè до денес. Првите формирања на средновековната населба Прилеп биле на граничните карпи на Маркови Кули. Таму се изградени првите живеалишта на населението, кои се

градени на непристапните карпести подлоги со дрвена конструкција. Подоцна средновековната населба влегла во подножјето на подградието на Маркови Кули и во централниот дел на Варош. Центарот на средновековниот град Прилеп се градел во делот околу црквите 'Свети Атанас', 'Свети Димитрија' и 'Свети Никола'. Најголем подем градот доживел во развиениот среден век кога се развивале и градежната, економската сфера и воопшто духовниот живот. Под влијание на Византија, во XII век почнале да се градат цврсти градби така што дрвените куќи постепено се заменуваат со посолидно изградени живеалишта. Особено значаен дел од профаната архитектура на градот може да се препознае во остатоците на Феудалниот двор,

НАЈТРАНСПАРЕНТНА СРЕД

имало своја црква. Оваа нова населба од XX век го добила името Варош, име под кое и денес постои.

За историјата, односно за значењето и за развојот на животот на Маркови Кули говорела госпоѓата Лилјана Кепеска, археолог од Заводот и Музеј Прилеп и господинот Бранислав Атанасоски, археолог, асистент и истражувач од Институтот за старословенска култура од Прилеп. Госпоѓа Кепеска ги презентираше досегашните добиени резултати од истражувањата на Маркови Кули и просторот на населбата Варош од археолошки аспект, додека господинот Атанасоски говореше за градот Прилеп од времето на Волкашин и Крале Марко.

"Маркови Кули - истакна Кепеска - со трите бедемски појаси се доказ за едно долготрајно живеење на една утврдена средновековна населба чии почетоци можеме да ги бараме на утврдена хеленистичка населба која подоцна се развива во средниот век на горните простори од

ПОГЛЕД ОД ВАРОШ

кој е изграден на крајот на XII и на почетокот на XIII век, од каде можеме да добиеме сознанија за начинот на кој се одвивал животот во средновековниот период на едни од благородничките семејства. На југозападните падини под Маркови Кули се откриени остатоци од таканаречениот Феудален двор, за кој се претпоставува дека бил живеалиште на некој од благородниците. Откриена е станбена зграда градена од камен и варов малтер, а исто така, и остатоци од една придворска еднокорабна црква, која била исклучително наменета за потребите на тој Двор".

Како што понатаму објаснува Кепеска, констатирани се остатоци од една коњушница со вдлабени четири јасли за добиток, како и остатоци од ковачница, која била

многу значаен дел од секојдневното живеење. Покрај станбените објекти најдени се и многу остатоци од работилници, кои служеле за преработка на железна руда, за изработка на железни предмети - ножеви, остатоци од печка за печење керамички предмети, печка за топење обоени метали. Сè тоа било концентрирано во просторот кој сега егзистира околу црквата "Свети Атанас" и нејзината околина. На просторот меѓу црквата "Свети Димитрија" и Еврејскиот дол, и црквата "Свети Петар" и остатоците на црквата "Свети Варвара" најдени се остатоци на големиот прилепски панаѓур на кој во XIII и XIV век се одвивале важни, значајни трговски дејствија. До XIV век во него се случувал северниот живот на средновековен Прилеп,

кој оставил огромни траги во живеењето на средновековна Македонија, па и пошироко.

"Покрај предметите за секојдневна употреба, откриени се и бројни некрополи на југоисточните падини на Маркови Кули од каде се извлечени наоди како белезици, прстени, наушници, ѓердани изработени од бронза и од сребро. Поседувањето на такво богатство ни укажува и на богатството на жителите на тој град. Бројни се и сакралните градби, кои се едни од најубавите на нашите простори, кои го вбројуваат Прилеп во еден од најзначајните духовни центри на Балканот. Најголем број од нив се изградени во XII и во XIII век, со последните значајни градби и фрескоживописувања на XIV век. По ова време престанува да егзистира нашата македонска населба на просторите на градот и кога градот е потпаднал под османлиско владеење замира и растот на средновековен Прилеп и тоа станува една мала селска населба. Така, градот постепено се преселува во низинскиот дел каде почнува да се формира новата населба, која и денес егзистира како Прилеп. Последните децении од живеењето на овој град се обележани со животот и со дејствувањето на македонскиот Крал Марко на просторите на Прилеп, каде била и неговата престолнина", објасни Кепеска.

Магистер Бранислав Атанасоски, пак, раскажа за времето кога владееле Волкашин и Крал Марко.

"Големиот феудалец Волкашин - вели Атанасоски - во 1365 година е крунисан за крал, а во 1366 година се прогласил за самостоен владетел. Неговиот син Кралот Марко го наследил во 1371 година. Тогаш Прилеп станал престолнина и кралски град. Иако времето на Волкашин и на Марко ја претставува само последната етапа од долгиот период на развој на средновековниот Прилеп може слободно да се каже

НОВЕКОВНА ОСТАВШТИНА

дека токму тогаш Прилеп го достигнал својот полн општествен, економски, политички и историски развој, а воедно и просторен развој кога населбата Варош се проширила и го зафатила речиси целиот простор од подножјето на Маркови Кули. Тој бил град со сите нишани. На граничните масиви од ридот Маркови Кули бил сместен утврдениот град со акропола или таканаречениот Горен град лоциран на највисоките точки од Маркови Кули. Тука биле сместени војската и командантот на градот. Долниот град опфаќал два одбранбени појаса, кои го зафаќаат просторот средкули и рамништето. Тука била сместена цивилната управа на градот, и на крајот цивилите и слугите кои ги опслужувале воените и цивилните чиновници. Во подножјето на Маркови Кули било сместено подградието - Варош, отворената населба каде секоја година на празникот Митровден се одржувал панаѓур. Вака функционирале Маркови Кули сè до доаѓањето на Османлиите...".